

AIRBORNE DOEBOEK

1.900 parachutisten die landden op de Ginkelse Heide in Ede.

Durf jij de missie aan?!

Ede heeft een heldhaftig oorlogsverleden.

Bommen die voor de Duitse soldaten bedoeld waren, maar per ongeluk op woonwijken vielen.

De grootste geheime ontsnappingspoging ooit.

Inwoners die massaal onderdak boden aan mensen van wie hun huis verwoest was.

Wist je dat de Ginkelse Heide bij Ede in de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog een hele belangrijke rol gespeeld heeft? Er is daar, om het even mooi te zeggen, geschiedenis geschreven.

Jonge mensen vochten in 1944 voor vrijheid. Ze zijn daarvoor in een vreemd land uit vliegtuigen gesprongen. Op 'onze' Ginkelse Heide. Jong en onervaren. En ongetwijfeld best bang. En nog steeds vechten mensen, nog steeds zijn er oorlogen. Nog steeds zijn mensen bang. Ook als Nederland sturen we jonge mensen op vredesmissies, soms hier ver vandaan. Jullie kunnen dit zien op het jeugdjournaal thuis of in de klas of misschien wel het bij het avondjournaal.

En als je daar af en toe bij stilstaat, dat vrijheid niet vanzelfsprekend is. Dat je even aan die dappere soldaten denkt, die hier gevochten hebben. En denkt aan de vrijheid waarin je zelf leeft, dan hebben deze mensen niet voor niets gevochten en zijn de soldaten niet voor niets gestorven.

Voor je ligt het Doeboek over de Airborne in Ede. Ik hoop dat je er met veel interesse in leest en misschien ook uit leert. Vrijheid is belangrijk, voor ons allemaal. Er is hard voor gevochten. Daar mogen we blij en dankbaar om zijn.

René Verhulst

Burgemeester van Ede

De ene na de andere formatie Dakota's komt nu aangevlogen... duizenden parachutes in allerlei kleuren hangen in de lucht,

In Ede is het oorverdovende geronk van de vliegende armada natuurlijk ook niet onopgemerkt gebleven. Adriaan en Jo vliegen naar boven. Vanuit het slaapkamerraam zien ze een fantastisch schouwspel... ze weten het nu zeker!!

Ede in de oorlog

aan en probeerden de geallieerden weg te jagen. Het werd een zware veldslag.

De luchtlandingen van parachutisten bij Ede waren onderdeel van Operatie Market Garden in september 1944. Met deze grote operatie wilden de geallieerden doordringen tot in Duitsland. Parachutisten en troepen over land moesten de weg vrijmaken richting de grens.

Nietsvermoedend landden de volgende middag de 1.900 parachutisten in een vreselijk gevecht. 5 vliegtuigen en nog eens 50 parachutisten werden al uit de lucht geschoten nog voordat ze de heide bereikten. In totaal werd zelfs 1 op de 10 parachutisten uitgeschakeld. Maar de geallieerden gaven niet op en... de Ginkelse Heide bleef in hun handen! Enkele uren na de landing trokken de parachutisten verder, op naar Arnhem.

De Ginkelse Heide bij Ede was met de luchtlandingen op 18 september 1944 een echt slagveld. Een dag eerder waren al zweefvliegtuigen geland in Wolfheze met soldaten van het regiment The King's Own Scottish Borderers. Zij werden naar de Ginkelse Heide gestuurd om dropzone Y te verdedigen. Maar de Duitse soldaten gaven zich niet zomaar over! 's Avonds grepen ze samen met Nederlandse SS'ers hun kans. Ze vielen de heide

Nadat de Slag om Arnhem mislukt was, dook een aantal van hen onder in de omgeving van Ede. Daarbij werden ze geholpen door het Edese verzet. Tijdens de gevaarlijke Operatie Pegasus ontsnapten 130 Britse militairen over de Rijn naar bevrijd gebied.

15:09 uur. Boven Ede aangekomen, springt het sein om te springen op groen.

Heel even wacht hij nog... dan de sprong... onder hem ziet hij de heide in brand staan... Het geknal van mortier- en mitrailleurvuur is te horen... dit is niet wat hij gehoopt en verwacht had. Wat staat hem daar beneden nog te wachten?

Bombardement Parkweg

In september 1944 kreeg de inwoners van Ede het zwaar te verduren. Bij de start van operatie Market Garden op 17 september bombardeerden geallieerde vliegtuigen het zuidelijke deel van Ede. Ze wilden de kazernes met Duitse militairen raken. Door het slechte weer en navigatiefouten kwamen veel bommen niet op de kazernes terecht. Ze vielen op woonhuizen in Ede-Zuid, in de buurt van de Parkweg. Hierbij vielen in totaal 69 doden. Dit herdenken we jaarlijks rond 17 september bij het monument.

Uit het dagboek van Marisa Qvanjer (Ries)
Geboren op 20 augustus 1910,
34 jaar oud in september 1944.
Geschiedenislerares aan het Marnix College in Ede.

17 september 1944

Zondag. Een stralende herfstdag. 's Nachts veel overvliegtuigen. Als ik 's ochtends bezig ben met aankleden wordt er hevig gemitrailleerd op een trein.

Als ik om half 12 met Eddy Reinders de kerk verlaat, wordt er ineens zwaar gebombardeerd in de richting van 't station. We rennen een huis binnen op de hoek van de Klinkerbergerweg.

Op de Parkweg zijn heel wat slachtoffers gevallen doordat er bommen in het asfalt geslagen zijn en daardoor de scherven in de huizen gespat. Gedood zijn o.a. de agent Van den Brink en zijn vrouw en vele leden van de familie Alberti.

En terwijl we daar nog opgewonden over staan te praten komt er een groot eskader bommenwerpers over, die ineens hun vernietigende last loslaten. We vliegen naar binnen, ik word door de luchtdruk tegen de huismuur gegooid en loop een blauwe arm op, maar we bereiken bijtijds de kelder.

Maar 't bombardement gaat maar door. De luchtdruk is hevig, ik houd m'n mond er voor open. Het is verschrikkelijk, eigenlijk vooral omdat Tjo boven zo volkomen onbeschermd ligt. Tien minuten vóór 4 uur is het voorbij, trillend op de benen klimmen we naar boven.

Dorpsstraat, Otterlo

Memorial Park, Ede

Parkweg, Ede

Herdenken

In gemeente Ede zijn verschillende monumenten voor slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. Elk jaar is er bij deze monumenten een herdenking.

N224, Ede

Ga op (online) onderzoek uit!

Voor wie zijn deze monumenten in gemeente Ede?

Ontwerp hier je eigen Airborne landmark! Wordt het iets met vliegtuigen? Parachutisten? Of het vliegende Pegasuspaard van de vlag van de parachutisten?

Landmark

Op de Ginkelse Heide staat het Airborne-monument. Daar herdenken we in september de omgekomen parachutisten. Toen de luchtlandingen precies 75 jaar geleden waren, is er op de Ginkelse Heide ook een landmark onthuld. Door dat landmark onthouden we altijd dat er op die plek parachutisten zijn geland om te vechten voor onze vrijheid.

Alle inwoners van gemeente Ede mochten stemmen op drie ingestuurde ontwerpen. Het landmark dat er nu staat vonden zij het mooiste!

Kom kijken!

Op de Ginkelse Heide kun je in september ook foto's zien van toen en nu. Je leest het verhaal van brigadegeneraal Hackett over toen. En het verhaal van militair van 11 Luchtmobiele Brigade Mert Oygur, veteraan van nu.

11 Luchtmobiele Brigade oefent ieder jaar in september hun parachutesprongen boven Nederland. Ook boven de Ginkelse Heide. Voor veel militairen is dit een bijzondere sprong. Hier sprongen de para's ook in september 1944.

Luister op de heide!

Wil je zelf zien waar de parachutisten landden? Ga dan naar de Ginkelse Heide. Bij de speciale luisterplek naast het Airborne-monument hoor je het verhaal van een soldaat die de heide probeerde te beschermen. Op Liberationroute.nl zie je waar je nog meer luisterplekken kunt vinden met verhalen over de Tweede Wereldoorlog.

Hang de vlag uit!

Het zou mooi zijn als er in september heel veel Airborne-vlaggen wapperen in Ede. Zo laten we zien dat we de gebeurtenissen van 1944 niet zullen vergeten.

De vlag kun je kopen bij verschillende winkels in Ede en online op www.airborneherdenking.nl

Verzet

In Ede waren er veel verzetsstrijders. Dappere mannen en vrouwen die in opstand kwamen tegen de Duitse soldaten. Na het mislukken van de Slag om Arnhem moesten honderden geallieerde soldaten onderduiken in door Duitsers bezet gebied. Ook in Ede: in schuren, op zolders van inwoners van Ede, in hutten of andere schuilplaatsen. Met gevaar voor eigen leven hielpen Edese verzetsstrijders parachutisten en andere onderduikers.

Zo hebben ze heel veel mensen gered. Wie werd betrapt door de Duitse soldaten kreeg vaak de doodstraf. Het Mausoleum bevat alle namen en – heel bijzonder – een aantal graven van verzetsstrijders uit Ede. Om even bij stil te staan... We hebben ook straten en plantsoenen in Ede vernoemd naar een aantal dappere verzetsstrijders.

Het huis aan de Torenstraat in Ede waar generaal Hackett zat ondergedoken.

18 september 1944

We zitten de hele dag in de kelder en genieten van de rust, die dit verblijf ons biedt. Op 't moment dat dokter Kan bij Tjo is, komen er p.m. 1000 vliegtuigen over, waarschijnlijk weer vracht- en zweefvliegtuigen met parachutisten. Dat gaat zo de hele middag door. Inderdaad blijkt het versterking te zijn voor de troepen in Arnhem. Daar wordt hard gevochten in de stad en bij de brug. De Engelsen hebben ook vlakbij Ede gezeten: bij de Langenberg, Panoramahoeve, Boschbeek en Hoekelum.

Enige Engelse Rode-Kruissoldaten zijn in 't dorp signaleerd en er zou een Engels veldhospitaal ingericht zijn in 't Edese bus ('t idee, dat we daar een week geleden nog bramen zochten!!)

Ontsnapt!

Het verzet bedacht een plan om de geallieerde soldaten naar bevrijd gebied te brengen. In de nacht van 22 op 23 oktober 1944 werd er in Ede de grootste, geheime ontsnappingspoging uit de Tweede Wereldoorlog georganiseerd. 130 geallieerde soldaten en 8 Nederlanders slopen vanuit Ede naar de Rijn. Het was een tocht vol gevaren: zouden ze langs de Duitse soldaten kunnen zonder doodgeschoten te worden? Ja dus: de groep werd met boten overgezet naar bevrijd gebied. Missie geslaagd! Deze ontsnapping noemden ze Operatie Pegasus, naar het vliegende paard op de vlag van de parachutisten.

Meer lezen en weten?

Wil je meer lezen over Ede in oorlogstijd? Nico Schuurman maakte twee stripboeken: *Ede in 1944*, *Market Garden* en *Pegasus* en *kamp Mooi-Land*, over de grootste geheime ontsnappingspoging in Nederland ooit!

De boeken van Nico Schuurman koop je bij het Platform Militaire Historie in de Smederij (Verbindelaarsweg 100, Ede). Daar kom je ook van alles te weten over Ede in Oorlogstijd.

Op het einde van de middag worden door de Duitsers in infanteriekazernes en de Barbara-Stichting in brand gestoken. We horen het knetteren van de vlammen en knallen van de munitie, die daar opgeslagen is. De avond is daardoor heel onrustig, bovendien weet je niet, of er soms ook straatgevechten zijn of komen; er gaan geruchten, dat er Engelsen bij het postkantoor signaleerd zijn.

Er zijn heel weinig Duitsers in 't dorp en de verleiding is heel groot om later dan 8 uur buiten de blijven. Natuurlijk beweert men "dat we al bevrijd zouden zijn", maar dat geloven we niet.

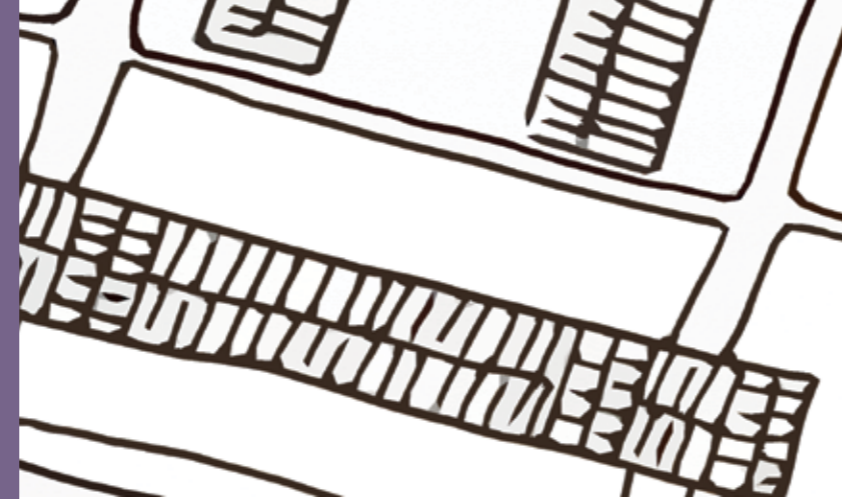
Marisa Quanjer (Ries)
Geboren op 20 augustus 1910,
34 jaar oud in september 1944.
Geschiedenislerares aan het
Marnix College in Ede.

Waarom werd Bart van Elst gearresteerd in 1942?

Met welke ontsnapingsoperatie hielp hij mee?

Tijdens welke verzetsactie bij Lunteren werd hij opgepakt?

Straatnamen

In gemeente Ede eren we belangrijke mensen uit de Tweede Wereldoorlog met hun eigen plantsoen- of straatnaam. In Ede is zelfs een hele buurt waar vijftien straten vernoemd zijn naar verzetshelden, mannen en vrouwen. Deze verzetsheldenbuurt ligt op het voormalige Kazerneterrein. Een plantsoen in Ederveen en één in Lunteren hebben ook de naam van verzetshelden gekregen. Het is de bedoeling dat verzetshelden uit Bennekom de komende tijd een straatnaam in hun eigen dorp krijgen.

Waarom ging Didi Roos in 1942 naar Bennekom?

Voor welke Edese verzetsleider deed Roos koerierswerk?

Hoe raakte zij gewond in 1944?

Verder speuren...

Deze straten/plantsoenen vind je (binnenkort) in gemeente Ede. Wie waren deze mensen? Zoek de antwoorden op de vragen!

Waar werkte Janny Laupman toen zij begon met haar verzetswerk?

Janny Laupman was koerierster. Wat voor werk deed je dan?

Hoe oud was ze toen ze werd opgepakt en mishandeld tijdens een verhoor?

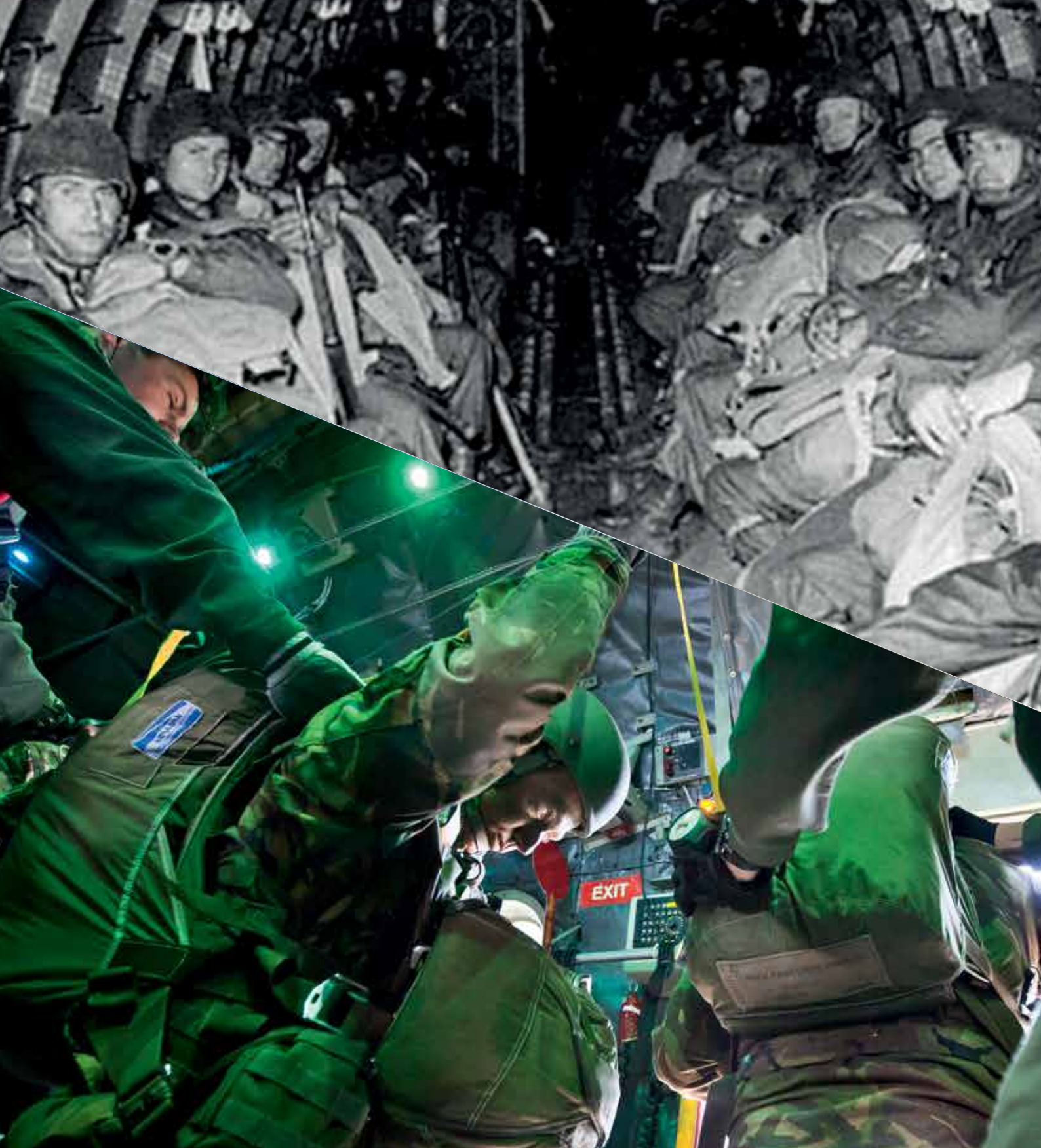

Over welke brigade had generaal Hackett de leiding bij de luchtlandingen?

Waar in Ede dook generaal Hackett onder?

Met welk vervoersmiddel ontsnapte Hackett naar bevrijd gebied?

Het vfonds zet zich in voor vrede, vrijheid en internationale rechtsorde. Samen met jou houden we de herinnering aan oorlog levend, herdenken we de slachtoffers en geven we onze veteranen de erkenning en waardering die ze verdienen. Want, vrede maken we samen!

Kijk voor meer informatie over de geschiedenis, de expositie en andere Airborne-activiteiten op www.ede.nl/airborne.